

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 9734/03

בפני: כבוד השופטת א' פרוקצ'יה
כבוד השופטת מ' נאור
כבוד השופט א' רובינשטיין

העותרת: פלונית

נגד

המשיבים: 1. ביה"ד הרבני הגדול
2. ביה"ד הרבני האזורי
3. פלוני

עתירה למתן צו על תנאי

בשם העותרת: עו"ד עידו דיבון
מטעם המשיבים 1-2: עו"ד הרב שמעון יעקבי
בשם המשיב 3: עו"ד רמי רובין

פסק-דין

השופט א' רובינשטיין:

א. (1) זו עתירה המופנית כנגד בית הדין הרבני הגדול ובית הדין הרבני האזורי בתל אביב, שעל פי פסקי דינם על תביעות הרכוש שבין העותרת למשיב, בעלה לשעבר, להידון על פי דין תורה ולא על פי חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973 (להלן: חוק יחסי ממון). ענייניהם של הצדדים מעסיקים מזה רבה את מערכת בתי הדין הרבניים, מלבד ערכאות אזרחיות. צו על תנאי הוצא ביום כ"ב באדר התשס"ד (15.3.04), ולפני כן - ביום ח' בחשוון תשס"ד (3.11.03) - ניתן צו ביניים ארעי העומד בתוקפו.

(2) השאלה המשפטית שעל הפרק היא, מה טיב ההסכמה הנדרשת לפי סעיף 13(ב) לחוק יחסי ממון, הקובע כי "בעניין שחוק זה דן בו ינהג גם בית דין דתי לפי הוראות חוק זה, זולת אם הסכימו בעלי הדין לפני בית הדין להתדיין לפי החוק הדתי".

ב. לא אדרש לענייניהם של הצדדים בתקופה הראשונה להתדיינותם (בין 1997 ל-1999). ביום י"ט באדר תשנ"ט (7.3.99) החליט בית הדין הגדול, בהרכב הדיינים

הרבנים דיכובסקי, נדב וגולדברג, בהסכמת הצדדים, כי "הצדדים יעבירו לבית הדין האזורי את כל הסכסוכים הכספיים שביניהם, הן אותם סכסוכים שתלויים ועומדים בערכאה אחרת והן את הסכסוכים שעדיין לא הוגשה תביעה פורמלית בגינם ... פסק הדין בנושאים הכספיים לא יינתן לצדדים אלא לאחר סידור הגט". ההחלטה ניתנה לאחר בקשת העותרת לגט ובקשת הבעל (להלן: המשיב) כי כל העניינים הכספיים ידונו בערכאה אחת - בית הדין - כתנאי מצידו של המשיב לגירושין.

ג. מיד לאחר מכן - 10.3.99 - הוגשה תביעת העותרת לחלוקה שוויונית של הרכוש, לפי חוק יחסי ממון. בבית הדין האזורי נדרש אחד הדיינים (הרב מ"י מאוז) בחוות דעתו מיום י"ד אדר תש"ס (20.2.00) לשאלת הדין שלפיו ידון, ובלשון המצערת הבאה - ממנה מסתייגים באי כוח הצדדים כולם - ציין:

"יחודו של תיק זה שאין בו מקום לא לפי הלכת בבלי (בוודאי כוונתו לפסק הדין בבג"ץ 1000/92 בבלי נ' בית הדין הרבני הגדול, פ"ד מח(2) 221 - א"ר) ולא לפירוש ירושלמי ... משום כך מוזרה ותמוהה גישת ב"כ הנתבעת כאשר התבקש להחיל את חוק יחסי ממון בנדון. אם כדבריו, על מה היתה כל התעקשות הבעל ... עד כמה טחו העיניים מראות שחוק זה עם הלכת בבלי שם ללעג ולקלס את כל עבודת בית הדין הרבני, כאשר עינינו ועיני כל ישראל רואות שאין בית דין בישראל שיסכים לדון לפי חוק זה".

אומר כבר כאן: בית משפט זה מכבד את בית הדין הרבני. במקרה דנן, הדיין הכותב - החייב, ולוא מטעמי שמירת אמונים למדינה (סעיף 10 לחוק הדיינים, התשט"ו-1955), בכבודה של הכנסת ובכבודם של בתי המשפט, וכל שכן בנימוס המקובל בין רשויות ממלכתיות ("דברי חכמים בנחת נשמעים", קהלת ט' י"ז) - לא כיבד בראש וראשונה את עצמו ואת בית הדין (הסתייג מן הדברים דיין בית הדין הגדול הרב דיכובסקי, בהחלטה מיום כ"ט בתמוז תשס"ב (9.7.02)). לגופם של הדברים, קבע בית הדין הרבני האזורי, מפי הדיין הרב מאוז (בהסכמת הדיין הרב דומב) הוראות מפורטות באשר לחלוקת הרכוש, על פי גישתו שלו. בחוות דעת אחרת שניתנה כתום קרוב לשנתיים (ביום ל' בתשרי תשס"ב - 17.10.01), כותב אב"ד הרב ניסים בן שמעון, ראש ההרכב, כי "לדעתי הויכוח האם בית הדין ידון על פי החוק מיותר מאחר ובנדון דידן גם על פי החוק אין להחיל אותו על הצדדים", שכן מלכתחילה היתה הפרדה ממונית בין הצדדים.

ד. (1) בית הדין הרבני הגדול נדרש לעניינם של הצדדים ביום כ"ט בתמוז תשס"ב (9.7.02), ונחלקו בו הדעות. הדיין הרב דיכובסקי סבר, כי ההסכמה הנדרשת לפי סעיף 13(ב) הנזכר צריכה להיות מפורשת. לפיכך הציע, כי הצדדים ישובו ויישמעו לליבון פרטי הערעור. הדיין הרב בר שלום הצטרף למסקנה זו; הדיין הרב שרמן ציין, כי משמעות העברת הדיון לבית הדין הרבני "ברורה שידון על פי דין תורה, שהוא הדין שהוא מופקד עליו". לא למותר לציין, כי ברקע הדברים מצויה מחלוקת בקרב הדיינים, אף בהרכב זה, שהרב דיכובסקי מזכירה, בשאלה האם הלכת השיתוף וחוק יחסי ממון סותרים את דין תורה אם לאו; לדעת הרב דיכובסקי ("הלכת השיתוף - האם דינא דמלכותא" תחומין י"ח (תשנ"ח) 18), בסופו של יום הסכמת הצדדים אינה יוצרת בעיה הלכתית להחלת החזקה, כמותה כהסכמות בענייני ירושה (עמ' 31). חלק עליו הדיין הרב שרמן ("הלכת השיתוף - לאור משפטי התורה", שם, עמ' 32), וסבר כי אין הלכת השיתוף יכולה לחייב מכוח דין תורה כמנהג שהסכימו עליו בני הזוג (עמ' 40)). וראו עוד דבריו של הרב שרמן "הלכת השיתוף אינה מעוגנת בדיני ישראל" תחומין י"ט (תשנ"ט) 205, ולשיטתו אף בהסכמה חל על בית הדין איסור לדון בהתאם להלכת השיתוף או על פי חוק יחסי ממון (אלא אם כן בית הדין פועל כבורר וכחלק משיקול דעתו ככזה, עמ' 216), וגם אין לכך תוקף של דינא דמלכותא דינא. הרב דיכובסקי הגיב שהלכת השיתוף משקפת "השקפה הרווחת בימינו בכל החוגים", ויש בה "גם תועלת לחיי משפחה תקינים" (עמ' 218). לפולמוס בעניין פסק דין בבלי - שבו הוחלה הלכת שיתוף הנכסים על בתי הדין הרבניים - ראו גם פרופ' מ' אלון, "אלה הן אמרות אגב ... בטעות יסודן, ומן הראוי לסטות מהן - ערעורים והרהורים בעקבות הלכות בבלי ולב", רב תרבותיות במדינה יהודית ודמוקרטית, ספר הזיכרון לאריאל רוזן-צבי ז"ל, 361, 407; א' רוזן-צבי, "חוקי היסוד והשפעתם על המשפחה בישראל", בתוך א' פורת, עורך, דת, ליברליזם, משפחה וחברה, אסופת מאמרים מאת א' רוזן-צבי, 364-365; וכן המקורות המצוטטים אצל מ' קורניאלדי דיני אישים, משפחה וירושא - בין דת למדינה, מגמות חדשות (תשס"ד), 175-177; פרופ' מ' שאוה, הדין האישי בישראל, מה' 4 כרך ב' עמ' 782-786, ביקר את הלכת בבלי בשל הקשיים שהיא מציבה בפני בתי הדין הרבניים, וראו גם המקורות המצוטטים שם, עמ' 782 הע' 10.

(2) בשולי הדברים נעיר, כי לדעתנו הן המחלוקות בקשר לתיק הן השאלות שעלו לאורך השנים סביב פסק דין בבלי משקפות רגשות ועמם רגישויות בעלות אופי ציבורי-אידיאלי לא פחות, שלא לומר יותר, מאשר בעיות משפטיות מהותיות. בפועל, בתי המשפט מבקשים ככלל לכבד את בתי הדין הרבניים, אף אם מתעוררים חילוקי דיעות לעיתים, ובתי הדין מבקשים לשמור על האוטונומיה שלהם לפסוק על פי דין תורה, אך יודעין הם כי ההלכה מביאה בחשבון, בדרכים שונות, על ידי אימוץ מקורות

כמו מנהג, דינא דמלכותא, דין מלך ישראל, הסכמה כללית, וכדומה - תפיסות חברתיות-משפטיות שהזמן והמקום גרמון, כמו השוויון בין בני זוג. ראוי לתת לאלה את הדעת כי יש בהן גרעיני פתרון לקונפליקט שאין בו צורך, ולא נאריך כאן, לבד מן האמירה כי ייטיב לכל אם מחלוקות לא יחודדו באין הכרח, שביל הזהב ימצא וצדיק באמונתו יחיה.

ה. (1) בית הדין הרבני הגדול שב ונדרש לתיק דנא ולערעור העותרת, ובפסק דינו מיום ג' תשרי תשס"ד (29.9.03) - חוות דעת מיעוט - התייחס הדיין הרב דיכובסקי לפסקי הדין בבג"ץ 3995/00 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול ואח', פ"ד נו(6) 883, ובבג"ץ 1135/02 חגיאל נ' בית הדין הגדול ואח', פ"ד נו(6) 14, הזכיר כי ברקע התיק דנן ישנה בגידה של העותרת במשיב שקיבלה ביטוי מוצהר מראשית 1997, ואשר על כן חילק ממונית בין התקופות באשר לדירת המגורים של בני הזוג שנרכשה על ידי שניהם; זאת, כך שמן המועד הנזכר יש לראות את בני הזוג כנפרדים, ותשלומי המשכנתא ששילם הבעל יופחתו מחלקה של העותרת, תוך החזר מחצית מן המחצית בגלל חיוב המשיב כמדורר ילדיו. כן ניתנו הוראות פרטניות אחרות. בדעת רוב דחו הדיינים הרבנים שרמן ובר שלום את הערעור. דעתם היתה ההסכמה בין הצדדים בבית הדין הגדול לדיון על פי דין תורה (המשפט העברי, כלשון הדיין הרב בר שלום).

(2) כנגד פסק דין זה הוגשה העתירה הנוכחית. נטען, כי משמעות פסק דינו של בית הדין היא חיוב בהחזרי משכנתא, החזרי מזונות, פרמיות ביטוח חיים ועוד, שמובנו הכספי גם אבדן כל חלקה של העותרת בדירה המשותפת.

ו. בדיון בפנינו, משלא צלח ניסיונו להביא את הצדדים לידי הסכמה, העלו באי כוח הצדדים את טיעוניהם. אזכיר כאן, כי נטען, בין השאר, על ידי בא כוח העותרת, כי אין בתי הדין הרבניים מקיימים כל עיקר את פסק הדין בעניין בבלי, והיועץ המשפטי לשיפוט הרבני ציין כי אין אלה פני הדברים ככלל, ובמרבית המקרים נפתר הדבר, למשל, על ידי ראיית מנהג המדינה כמקור לפסיקה. להתמודדות בתי הדין עם חוק יחסי ממון והדרך להידרשות אופרטיבית אליו, ראו, למשל, פסק דין בית הדין האיזורי חיפה בתיק 1-24-053917464 (הדיינים הרב אטלס אב"ד, הרב בן יעקב והרב נהרי), שבו חולק רכוש בשווה בין בני זוג "לפי הודאתם", שממנה ואילך "השתעבדו נכסיהם לחלוקה שווה על פי החוק". אמנם, הרב דיכובסקי ("בתי הדין ובתי המשפט - תחומי חיכוך", תחומין כ"ד (תשס"ד) 51, 59, ציין כי השקפתו שתוארה לעיל (סעיף ד') "מחלחלת יותר ויותר בין הדיינים; ואולם אודה שעדיין רוב הדיינים אינם סבורים כך", וכמובן מעבר להשקפה מתיצבת השאלה היישומית. ראו גם הצעת מי שמכהן כיום

כדיין, הרב צבי בן-יעקב, להסכם ממון בטרם נישואין שיהא תקף הלכתית, משפטיך ליעקב ב', תקס"א.

ז. (1) שאלת המפתח היא, האם היתה הסכמת הצדדים - ולענייננו העותרת - לדין תורה. עיינו בפרוטוקול הדיון בבית הדין הרבני הגדול מיום י"ט באדר תשנ"ט (7.3.99). בא כוח המשיב אמר בבית הדין: "אם בית הדין רוצה לדעת מה הם התנאים שלנו לגירושין, אנו ביקשנו שכל העניינים הכספיים יידונו בערכאה אחת, ולדעתנו יש להעבירם לבית הדין...". בא כוח המערערת השיב: "אנו מוכנים להעביר את כל התביעות שלנו לבית הדין הרבני ושיתן גט". בית הדין קבע, כאמור, כי "הצדדים יעבירו לבית הדין האזורי כל כל הסכסוכים הכספיים שביניהם", הן התלויים ועומדים בערכאה אחת (הכוונה לבית המשפט לענייני משפחה) והן שטרם הוגשה תביעה פורמלית בגינם. בית הדין הרבני האזורי פירש זאת כהסכמה לדין תורה, ובית הדין הרבני הגדול, בסופו של דבר, הלך בדרך זו ברוב דעות.

(2) סעיף 7(ב) לחוק שיווי זכויות האשה, התשי"א-1951, קובע כי "כל בתי המשפט ינהגו לפי חוק זה; כן ינהג לפי חוק זה כל בית דין המוסמך לדון בענייני המעמד האישי, אלא אם כל הצדדים הם בני שמונה-עשרה שנה ומעלה, והסכימו לפני בית הדין מרצונם הטוב להתדיין לפי דיני עדתם" (נוסח זה נחקק עם חקיקתו של החוק בתשי"א). לפי סעיף 155(א) לחוק הירושה התשכ"ה-1965, מוסמך בית דין דתי לתת צו ירושה, צו קיום צוואה, ולקבוע זכויות למזונות מן העובון, "אם כל הצדדים הנוגעים בדבר לפי חוק זה הביעו בכתב הסכמתם לכך". במקרה כזה, מוסמך הוא לפי ס"ק (ג) "לנהוג לפי הדין הדתי הנוהג בו", בכפוף לשמירת זכויותיהם של קטין ופסול דין. בענייננו, בסעיף 13(ב) לחוק יחסי ממון, אין דרישת הסכמה כתובה, אך ההסכמה הנחוצה היא "להתדיין לפי הדין הדתי". לא מצאנו בפרוטוקול הדיון הסכמה מפורשת כזאת. האם ניתן להסיקה מכלל לא - בעצם ההסכמה להעברת התיק לבית הדין הרבני? לדעתנו, אין התשובה יכולה להיות חיובית, שכן אילו כך היה, היה על המחוקק לכאורה לנסח את הוריייתו באורח הפוך, קרי "בעניין שחוק זה דן בו ינהג בית הדין לפי הדין הדתי אלא אם הסכימו בעלי הדין לפני בית הדין להתדיין לפי חוק זה...". הוראת החוק הקיימת מחייבת, וזהו הגיונה, כי בית הדין יהא סמוך ובטוח ללא ספק כי היתה הסכמה, ובלא כן סבורים אנו כי יש להחיל את הכלל, קרי הוראות חוק יחסי ממון.

(3) סימוכין לכך ניתן למצוא בדברי הכנסת בדיון בתשל"ג על חקיקת החוק. בהבאת החוק לקריאה שניה ושלישית אמר יו"ר ועדת החוקה חוק ומשפט, ח"כ יוסף גולדשמידט (דברי הכנסת כרך 68, עמ' 4252, ישיבת 24.7.73), כי "כשבא עניין כזה

(של יחסי ממון - א"ר) ... לבית הדין הדתי, אזי הדיינים או הקאדים או שופטי בית הדין הדתי הנוצרי, לפי העניין, יהיו חייבים לפסוק לזוג שלפניהם לפי הוראות החוק הזה ... אבל נזכרת כאן האפשרות שבשעת מעשה זה לפני בית הדין יכולים שני הצדדים לומר, אנחנו רוצים לא רק את בית הדין הדתי שלנו, המתאים לנו לפי דתנו, אנחנו רוצים שדייני או שופטי בית הדין הדתי ינהגו בנו ויפסקו את ענייננו לפי הדין הדתי השייך לאותו בית דין דתי". עינינו הרואות, כי המדובר בהסכמה מפורשת לא לדיין בלבד אלא אף לדין. בהמשך אמר ח"כ חיים יוסף צדוק בשם ועדת החוקה (שם, בעמ' 4263), לאחר שהזכיר את חוק שיווי זכויות האשה, כלהלן: "...לפני בני זוג, שהשקפת עולמם היא דתית, לא נסגרה בחוק הזה הדרך לבוא בפני בית דין דתי ולהתדיין לפני בית הדין הדתי לפי הדין הדתי ... אנחנו רוצים להבטיח שההסכמה לסמכות בית דין דתי ולתחולת הדין הדתי תהא הסכמה שבשיקול דעת, כשהמדיינים נותנים את דעתם על השאלה הספציפית הזאת". הדברים מדברים בעדם, וקוראים להסכמה ספציפית.

אכן, לא נעלמה מעינינו הערת היועץ המשפטי לשיפוט הרבני בפנינו, כי אין זה מקרה רגיל, שהרי היתה הסכמה להעביר לבית דין דתי, ולכן לשיטתו שלו טמונה בחובה כוונה לפסוק על פי הדין הדתי. ואולם, לא שוכנענו בטענה שובת לב זו, שכן המדובר בבעלי דין שיוצגו, וניתן היה להבהיר נקודה זו כדבעי מלכתחילה; וכבר ציין הדיין הרב דיכובסקי בהחלטה מיום כ"ט בתמוז תשס"ב (9.7.02), בהקבלה לתקנות הדיינים (עניינים שניתן לדון בהם בדיין אחד), התש"ן-1990, תקנה 1(3)(א) העוסקת ב"עניין שבעלי הדין הסכימו עליו שיידון בדיין אחד": "והסכמה זו אינה צריכה להיות בכתב, אבל צריכה להיות מפורשת, ובתי הדין נוהגים לרשום אותה בפרוטוקול, לא די בהתיצבות הצדדים בפני דיין אחד". לא למותר לציין בנידון דידן, והדבר מצדיק הטעמה, כי הרב דיכובסקי עמד בראשו של הרכב בית הדין הגדול מיום י"ט אדר תשנ"ט (7.3.99) שבפניו ניתנה ההסכמה להעברת הדיון הרכושי לבית הדין הרבני, והוא היחיד שכיהן בהרכב בית הדין הגדול אף בפסק הדין נשוא העתירה, והדבר - בכל הכבוד - מוסיף מטבע הדברים, בנסיבות, משקל לעמדה שנקט באשר לשאלת ההסכמה בהחלטותיו בעניין הדין החל.

(4) אין ספק, כי בתיק דנא המדובר במערכת יחסים מורכבת בין הצדדים, ואנו ערים לשאלות הבגידה (ראו גם בג"ץ 3995/00 הנזכר) מזה והאינוס מצד המשיב כלפי העותרת מזה, שהיו על הפרק, אך איננו סבורים כי יש מקום להידרש אליהן.

(5) בא כוח המשיב טען, בין השאר, כי ניתן היה להגיע מכוח חוק יחסי ממון לתוצאה שאליה הגיע בית הדין הרבני האזורי, ושאושרה בערעור בבית הדין הגדול; ואולם לא הונחה תשתית לעניין זה ואין מקום להכריע בו.

(6) כללם של דברים: נחה דעתנו, כי אין ראייה שהיתה במקרה דנן הסכמה לדין תורה כדין המהותי החל. פסקי הדין של בתי הדין ניתנו איפוא בנסיבות בלא שהיתה סמכות לתיתם כפי שהם.

ח. (1) בית משפט זה אמוץ על עיקרון הכיבוד ההדדי בין הערכאות (ראו בג"ץ 8497/00 פייג-פלמן נ' פלמן, פ"ד נז(2) 118, 135 (השופט ביניש)); וכד"מ 1/81 נגר נ' נגר, פ"ד לח(1) 365, 398 (השופט - כתארו אז - אלון), שם נאמר "כיבוד הדדי זה אינו עניין של נימוסים תקינים והנהגה טובה בלבד, אלא חיוני הוא לקיומה של מערכת שיפוט תקינה במיוחד בתחום המשפטי הרגיש של ענייני המעמד האישי, שבו שתי ערכאות מתרוצצות בקרבה של המערכת השיפוטית". בשאלות שבהן ישנה סמכות לשתי ערכאות, וככלל הכוונה לבתי דין דתיים מול בתי המשפט האזרחיים, סברו השופטות ביניש ושטרסברג-כהן (בג"ץ 8497/00 הנ"ל), כי יתכנו מקרים חריגים, בעלי "טעם מיוחד", שבהם חרף החלטת ערכאה אחת כי הנושא בסמכותה תחליט האחרת לדון. השופטת דורנר סברה, כי מקרים כאלה צריכים ליפול לפתחו של בג"ץ. אוסיף, כי בכל מקרה, גם בגדרי המשפט המינהלי על בית משפט זה בשבתו כבג"ץ לנהוג בזהירות בהתערבותו בפסיקתן של ערכאות אחרות. ואולם, לעיתים אין מנוס מכך, בראש וראשונה כשהחלטת בית דין - במקרה זה בתי הדין הרבניים - ניתנה בסופו של יום תוך ליקוי בסמכות. סמכות בתי הדין הרבניים להידרש לתיק במקרה דנן באה מכוח הסכמת הצדדים. משנמצא כי לא ניתנה הסכמתם כנדרש לדין החל, נשמטה הקרקע מתחת יסוד הסמכות.

(2) ואולם, איני סבור כי הרב דיכובסקי צריך לחוש אותה מרירות המתבטאת ברשימתו הנזכרת ("בתי המשפט ובתי הדין - תחומי חיכוך", בעמ' 61), בעקבות פסקי דין בג"ציים בענייני סמכות, בה כתב כך: "... ערכאה חוקית במדינת ישראל (בתי הדין - א"ר) השואבת את סמכותה מן החוק כפי שבתי המשפט שואבים את סמכותם מן החוק, הפכה להיות 'סרח עודף' מיותר. כיצד ניתן לחייב את הציבור להתדיין בערכאה משפטית לגיטימית, כאשר הדיון הוא וירטואלי בלבד, והצד המעוניין יכול, אם ירצה, להתחיל את כל המשחק מחדש בבית המשפט, ופסקי הדין שניתנו על ידי אותה ערכאה מוסמכת שוים כחספא בעלמא, בחינת אותיות פורחות באוויר". הפתרון הראוי, לדעתי, הוא כיבוד הדדי ככל משפטו וחוקתו - הקפדה של

בית הדין בגדרי הסמכות והקפדה של בית המשפט שההתערבות תהא אך כשהיא בחינת הכרח. דברים אלה קלים לאמירה וקשים ליישום, אך מחייבים הם מודעות מתמדת ואותה תחושה של כיבוד הדדי להלכה ולמעשה. כאמור, בנסיבות תיק זה דומה שאין מנוס מהתערבות.

ט. אדאתינא להכא, עלינו להידרש עתה לתוצאה האופרטיבית. לאחר העיון, התלבטנו אם בנסיבות הספציפיות של תיק זה, כפי שפורטו לעיל, יש מקום להחזיר את הדיון לבית הדין הרבני. באנו למסקנה, כי יש להביא לסיום לעת הזאת את הסכסוך הרכושי הנמשך כבר יתר על המידה. לאחר ששקלנו בדברים למהותם, סברנו תחילה כי נכון יהא לאמץ את החלטתו של הדיין הרב דיכובסקי מיום ג' בתשרי תשס"ד (29.9.03). הטעם הוא, כי באופן כללי נעשתה בה חלוקה הנראית לנו נכונה לגופה בין התקופה שקדמה לבגידה ולפירוק הזוגיות שבין הצדדים, לבין התקופה שלאחריה. חלוקת הרכוש בהתאם לכך תואמת גם את תכליתו ורוחו של חוק יחסי ממון, הבא לאזן משאבים באורח הוגן תוך התחשבות בפרטי הזוג הספציפי; ראו, בין השאר, סעיף 8 לחוק, וכן ע"א 1915/91 יעקובי נ' יעקובי, פ"ד מט(3) 529, 614 (השופטת שטרסברג-כהן), המפרשת את סעיף 8 כמאפשר גמישות רבה אשר נותנת בידי בית המשפט (ולענייננו בית הדין - א"ר) כלים לאזן את הרכוש בין הצדדים, תוך לקיחה בחשבון של שיקולים כלכליים ואחרים לפי צרכיהם ולא דווקא שווה בשווה". כן ראו מאמרו הנזכר של הרב דיכובסקי "בתי הדין ובתי המשפט - תחומי חיכוך", בעמ' 61-62. ואולם, הרב דיכובסקי עצמו, אף שחיווה דעה באותה החלטה באורח מפורט למדי, לא סיכם שם סופית את דעתו וציין בחתימת חוות הדעת "אסכם את הדברים במפורט, לאחר שאקבל את עמדת כבוד עמיתי שליט"א". משגברה יד הרוב, לא הושלמה המלאכה. גם בדיון לפנינו עלו שאלות (כגון באשר לרכבים) שהיו טעונות הבהרה. בנסיבות, נראה לנו כי נכון יהא להחזיר את הדיון, על יסוד האמור לעיל, לבית הדין הגדול, תוך בקשה כי נשיאו, הרב עמאר, יקבע את ההרכב הדין, וכי קביעת ההרכב והדיון ייעשו בהקדם ככל האפשר.

י. התוצאה היא, כי ענייני הרכוש בין העותרת למשיב יידונו על ידי בית הדין הרבני הגדול בגדרי חוק יחסי ממון, בהמשך לאמור, ונשיאו יקבע את ההרכב הדין. אנו עושים איפוא צו מוחלט, שלפיו פסקי הדין נשוא העתירה אינם יכולים להיוותר על כנם, והתיק מוחזר לבית הדין הרבני הגדול בהתאם לנקבע לעיל. בנסיבות, איננו עושים צו להוצאות.

השופטת א' פרוקצ'יה:

שופטת

אני מסכימה.

השופטת מ' נאור:

1. גם לדעתי חייב היה בית הדין הרבני להחיל את הדין הכללי, ולא היתה הסכמה שיחול דין תורה. על כן פסקי הדין נשוא העתירה אינם יכולים להיוותר על כנם, ויש לעשות את הצו החלטי, כפי שקבע חברי, השופט רובינשטיין.

2. אוסיף ואומר: ב"כ העותרת הסכים בדיון שלפנינו, לפעול כאמור בפסק דינו של כב' הדיין הרב דיכובסקי. חברי הראה, ובצדק, כי פסק דין זה לא הושלם, בחלקו האופרטיבי, ונשארו שאלות "פתוחות" כמו שאלת כלי הרכב. משקבענו מה שקבענו ייטיבו לדעתי הצדדים לעשות אם יסיימו את המחלוקת ברוח פסק דינו של הרב דיכובסקי, ואת השאלות השנויות עדיין במחלוקת יפתרו בכוחות עצמם.

שופטת

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט א' רובינשטיין.

ניתן היום, ו' בתשרי תשס"ה (21.10.2004).

שופט

שופטת

שופטת